

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

НЕВГАД Віталій Вікторович

УДК 343.98

**МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ УМИСНИХ ВБИВСТВ, ВЧИНЕНИХ
СПОСОБОМ, НЕБЕЗПЕЧНИМ ДЛЯ ЖИТТЯ БАГАТЬОХ ОСІБ**

12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному університеті внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України.

Науковий керівник:

доктор юридичних наук, професор
ЮХНО Олександр Олександрович,
Харківський національний
університет внутрішніх справ,
завідувач кафедри кримінального процесу
та організації досудового слідства
факультету № 1.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
НАЗАРОВ Віктор Володимирович,
Академія адвокатури України,
професор кафедри кримінального процесу
та криміналістики;

кандидат юридичних наук, доцент
СЛІНЬКО Дмитро Сергійович,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету.

Захист відбудеться 23 лютого 2019 р. о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.01 у Харківському національному університеті внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Л. Ландау, 27.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Л. Ландау, 27.

Автореферат розісланий 21 січня 2019 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. В. Могілевський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а ст. 27 Основного Закону гарантує кожній людині одне з невід'ємних прав – право на життя, якого ніхто не може бути свавільно позбавлений. Реалізуючи державний обов'язок із захисту цього права, законодавець передбачив кримінальну відповідальність за злочини проти життя та здоров'я особи, в тому числі за умисне вбивство, вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб (п. 5 ч. 2 ст. 115 КК України).

Водночас, у зв'язку з нестабільною політичною ситуацією, складними соціально-економічними умовами, що склалися внаслідок внутрішніх проблем у державі, збройної агресії РФ проти України і ведення воєнних дій на Сході країни, значно поширилися випадки незаконного обігу вогнепальної зброї та вибухових речовин. Зазначене, у свою чергу, негативно впливає на стан криміногенної обстановки, яка характеризується зростанням кількості злочинів проти життя та здоров'я особи, зокрема вказаного виду вбивства. За статистичними даними Генеральної прокуратури України, протягом 2013 – 8 місяців 2018 років до Єдиного реєстру досудових розслідувань внесено відомості про вчинення 327 злочинів, передбачених п. 5 ч. 2 ст. 115 КК України.

Указана категорія вбивств вирізняється новими способами підготовки, вчинення та приховування, зухвалістю та жорстокістю їх виконання, незаконним використанням вогнепальної зброї, вибухових пристроїв, легкозаймистих речовин, супроводжується вибухами, підпалами та обстрілами приміщень, транспортних засобів, багатолюдних місць. З огляду на це під час досудового розслідування умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб, працівники органів правопорядку стикаються з певними труднощами, пов'язаними зі встановленням окремих обставин злочину, його мотиву, мети, виявленням і фіксацією речових доказів, вивченням особистості підозрюваних, а також дослідженням знарядь і засобів учинення злочину, в результаті використання яких виникла небезпека для життя багатьох осіб.

Разом з указаним до суду з обвинувальним актом спрямовуються не всі кримінальні провадження, що розслідуються за ознаками злочину, передбаченого п. 5 ч. 2 ст. 115 КК України. Так, наприклад, за даними офіційної статистики, у 2016 році з 35 зареєстрованих таких злочинів до суду з обвинувальним актом направлено 9 проваджень (26 %), у 2017 році – з 26 – 4 (15 %). Тобто не в усіх випадках досудове розслідування завершується своєчасно та якісно. Це свідчить про необхідність розроблення та впровадження дієвих науково обґрунтованих рекомендацій, спрямованих на покращення стану досудового розслідування у кримінальному провадженні про такі злочини.

Питання методики розслідування вбивств досліджувались у працях О. О. Андрєєва, Р. Х. Бічуріна, І. В. Борисенка, В. І. Боярова, О. Ю. Булукуова, А. Ф. Волобуєва, О. І. Галагана, М. В. Даньшина, В. А. Журавля, В. П. Захарова, С. Ф. Здоровка, А. В. Іваниці, І. І. Когутича, Ю. Б. Комаринської, В. О. Коновалової, В. О. Малярової, В. В. Назарова, О. В. Одерія, І. А. Петрової, В. В. Польщикова, В. Д. Пчолкіна, О. С. Саїнчина, В. В. Семенова, В. Л. Синчука, Д. С. Слінька, А. В. Старушкевича, Р. Л. Степанюка, Л. В. Черечукіної, В. В. Шендрика, В. Ю. Шепітька, А. О. Шульги, О. О. Юхна та інших вітчизняних науковців. Проте, незважаючи на велику кількість наукових досліджень у напрямі формування рекомендацій з досудового розслідування вбивств, сьогодні в криміналістичній літературі фактично відсутня окрема підвидова методика розслідування умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб. Тому існує нагальна потреба здійснення теоретичного аналізу та розроблення відповідних практичних рекомендацій.

Таким чином, доцільність розроблення методики розслідування умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб, обумовлена суттєвим збільшенням кількості таких злочинів, відсутністю криміналістичних рекомендацій за даним напрямом, недостатністю теоретичних знань і практичного досвіду їх розслідування у працівників органів правопорядку. Отже, обрана тема наукового дослідження видається актуальною і значущою для криміналістичної теорії та слідчої практики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до Пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 років, затверджених наказом МВС України від 16 березня 2015 року № 275 (п. 7.24); Пріоритетних напрямів наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на період 2016–2019 років (п. 7.11); науково-дослідної теми Харківського національного університету внутрішніх справ «Теоретичні та практичні основи формування і реалізації криміналістичних методик розслідування злочинів» (номер державної реєстрації 0113U008198), зареєстрованої в Українському інституті науково-технічної і економічної інформації на 2014–2018 роки. Тема дослідження затверджена рішенням Вченої ради Харківського національного університету внутрішніх справ від 26 лютого 2016 року (протокол № 2).

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є формування окремої криміналістичної методики розслідування умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб.

Для досягнення поставленої мети в дисертації були поставлені такі задачі:

- з'ясувати структуру криміналістичної характеристики умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб;
- визначити типові ознаки обстановки та знарядь вчинення цього різновиду вбивств;

- виділити й охарактеризувати типові способи та сліди даної групи злочинців;
- узагальнити відомості щодо особи злочинця та потерпілого за вказаною категорією кримінальних правопорушень;
- сформулювати рекомендації щодо початку кримінального провадження про вбивство, вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб, і перелік обставин, що підлягають встановленню;
- здійснити типізацію слідчих ситуацій початкового і наступного етапів розслідування умисних вбивств даної групи і надати рекомендації щодо алгоритмів розслідування в певній ситуації;
- розробити науково-практичні рекомендації з тактики огляду місця події під час розслідування умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб;
- розкрити специфіку тактики проведення допиту та слідчого експерименту під час досудового розслідування за вказаною категорією кримінальних проваджень;
- висвітлити особливості використання спеціальних знань у досудовому розслідуванні за фактами умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб.

Об'єктом дослідження виступають правовідносини, що виникають у зв'язку з досудовим розслідуванням умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб.

Предметом дослідження є методика розслідування умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб.

Методи дослідження. Під час дослідження використано комплекс методів наукового пошуку, що обрано з урахуванням специфіки предмета, мети і завдань дисертаційної роботи.

Загальну методологічну основу становить діалектичний метод, який дозволив дослідити проблеми досудового розслідування умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб, в єдності змісту та форми відповідних явищ. Формально-логічний метод застосовано для упорядкування елементів криміналістичної характеристики досліджуваного злочину (підрозділи 1.2–1.4), типізації слідчих ситуацій початкового та наступного етапів розслідування (підрозділ 2.2), класифікації свідків убивства та визначення предмета допиту свідків і підозрюваних (підрозділ 3.2). Порівняльно-правовий метод використано в ході дослідження нормативно-правового регулювання питань початку кримінального провадження (підрозділ 2.1) та огляду місця події (підрозділ 3.1) в сучасних умовах реформування кримінального процесу України. Структура криміналістичної характеристики умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб, визначена за допомогою системно-структурного методу (підрозділ 1.1). Метод моделювання надав змогу визначити типові тактичні операції, що проводяться за даною категорією кримінальних проваджень, а також сформулювати рекомендації щодо тактики допиту підозрюваних у типових тактичних

ситуаціях даної слідчої дії (підрозділи 2.3, 3.2). За допомогою формально-юридичного документального аналізу було визначено форми використання спеціальних знань під час розслідування даного різновиду вбивств і особливості їх використання (підрозділ 3.3). Крім того, для збирання статистичної інформації про стан досудового розслідування умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб, узагальнення матеріалів слідчої та судової практики було використано конкретно-соціологічні методи, зокрема анкетування, опитування, інтерв'ювання, збір і вивчення даних державної статистики (підрозділи 1.2–1.4, 2.1–2.3, 3.1–3.3).

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні та аналітичні дані МВС України, Національної поліції, Генеральної прокуратури України щодо стану розслідування умисних вбивств, результати анкетування 200 слідчих Національної поліції, результати вивчення 300 матеріалів кримінальних проваджень, що розслідувались за ознаками злочину, передбаченого п. 5 ч. 2 ст. 115 КК України, з усіх регіонів України, а також власний досвід роботи автора слідчим.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні монографічним дослідженням проблем методики розслідування умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб. У роботі сформульовано низку концептуальних положень, висновків і рекомендацій, які мають певний ступінь наукової новизни:

вперше:

- запропоновано визначення поняття криміналістичної характеристики умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб, як системи відомостей про елементи механізму їх вчинення, що слугує інформаційною основою побудови і перевірки версій, постановки основних тактичних завдань початкового етапу розслідування цих злочинів, а також визначення засобів їх вирішення у кримінальному провадженні в кожному конкретному випадку, до структури якої входять такі елементи, як обстановка і знаряддя вчинення злочину, типові способи і сліди злочину, особа злочинця і потерпілого;

- виділено та класифіковано типові способи умисних вбивств, передбачених п. 5 ч. 2 ст. 115 КК України, охарактеризовано конкретні прийоми та операції, що застосовуються під час підготовки, вчинення та приховування таких убивств, а також виокремлено типові сліди даного злочину;

- наведено рекомендації щодо особливостей початку кримінального провадження за фактом умисного вбивства, вчиненого способом, небезпечним для життя багатьох осіб;

- визначено функціональну спрямованість та особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування злочинів досліджуваної категорії;

удосконалено:

- криміналістичну характеристику злочинів, передбачених п. 5 ч. 2 ст.115 КК України, в частині відомостей щодо особи злочинця та потерпілого, а також обстановки та знарядь умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для багатьох осіб;

- науково-практичні рекомендації щодо організації та проведення огляду місця події під час розслідування досліджуваної категорії злочинів, що різняться залежно від способу та конкретного місця вчинення вбивства;

- перелік обставин, що підлягають з'ясуванню у кримінальному провадженні про умисні вбивства, вчинені способом, небезпечним для життя багатьох осіб;

- положення щодо організації та проведення типових тактичних операцій під час досудового розслідування зазначеного різновиду вбивств;

- систематизацію судових експертиз, що призначаються під час досудового розслідування умисних вбивств досліджуваної категорії, перелік їх завдань, рекомендації щодо підготовки об'єктів і оцінювання результатів;

дістали подальшого розвитку:

- теоретичні та практичні рекомендації з організації та проведення слідчого експерименту під час досудового розслідування даної категорії злочинів;

- наукові положення щодо предмета і тактики допиту потерпілого, підозрюваного і свідків під час досудового розслідування умисного вбивства, вчиненого способом, небезпечним для багатьох осіб.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені у дисертації положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у:

- науково-дослідній діяльності – для подальшого розроблення теоретичних засад криміналістики та науково-практичних рекомендацій з методики розслідування вбивств та інших злочинів проти життя та здоров'я особи (*акт впровадження Кримінологічної асоціації України від 10 вересня 2018 року*);

- правотворчості – під час опрацювання змін і доповнень до нормативно-правових актів, якими врегульовано діяльність підрозділів досудового розслідування (*акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права від 17.09.2018 р.*);

- практичній діяльності підрозділів досудового розслідування (*акт впровадження в практичну діяльність Головного слідчого управління Національної поліції від 14 листопада 2018 року*);

- навчальному процесі юридичних закладів вищої освіти під час викладання криміналістики, кримінального процесу, спеціальних курсів з досудового розслідування злочинів проти життя та здоров'я особи, а також підготовки підручників, навчальних посібників, навчально-методичних матеріалів (*акт впровадження у навчальний процес Харківського національного університету внутрішніх справ від 25 жовтня 2018 року*).

Апробація результатів дисертації. Основні результати дисертації оприлюднювались на міжнародних науково-практичних конференціях:

«Актуальні питання правової теорії та юридичної практики» (м. Одеса, 12–13 серпня 2016 р.), «Державне регулювання суспільних відносин: розвиток законодавства та проблеми правозастосування» (м. Київ, 14–15 липня 2017 р.); «Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування» (м. Запоріжжя, 26–27 жовтня 2018 р.); всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання досудового розслідування та тенденції розвитку криміналістичної методики» (м. Харків, 21 листопада 2018 р.).

Публікації. Основні положення дисертації відображено в шести наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях (у тому числі одній статті, яка вийшла друком в іноземному виданні), 4 публікаціях тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які включають десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 237 сторінок. Список використаних джерел включає 271 найменування та розміщений на 29 сторінках, додатки розташовано на 19 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** наведено обґрунтування вибору теми дослідження, визначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, мету і задачі дослідження, його об'єкт, предмет і методи, сформульовано наукову новизну одержаних результатів, їх практичне значення, викладено відомості про апробацію матеріалів дисертації, публікації та структуру дисертаційної роботи.

Розділ 1 «Криміналістична характеристика умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб» складається з чотирьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Структура криміналістичної характеристики умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб»* проаналізовано загальні ознаки механізму вчинення вказаного різновиду злочину та особливості його кримінально-правової кваліфікації, що є вихідними підставами для визначення побудови криміналістичної характеристики даної групи вбивств.

Обґрунтовано, що криміналістична характеристика вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб, повинна розглядатись як групова і відображати механізм цієї категорії кримінальних правопорушень, що має значення для висунення слідчих версій, визначення особливостей предмета доказування, специфіки тактичних завдань і засобів їх виконання під час досудового розслідування. На цій підставі сформульовано авторське визначення поняття криміналістичної характеристики умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб.

Здійснено критичний аналіз наукових праць щодо структури криміналістичної характеристики злочинів і з урахуванням специфіки механізму вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб, запропоновано віднести до числа елементів криміналістичної характеристики цих кримінальних правопорушень типові відомості про обстановку і знаряддя вчинення злочину; способи злочину та відповідні їм сліди; особу злочинця; особу потерпілого (потерпілих).

У підрозділі 1.2 «*Обстановка та знаряддя вчинення злочину*» підкреслено, що у кримінальному провадженні за цим різновидом вбивства обстановка і знаряддя вбивства повинні бути оцінені як такі, що створили небезпеку для життя багатьох осіб при вчиненні злочину. Ці складові тісно пов'язані зі способами, слідами й іншими елементами криміналістичної характеристики умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб. Обрана обстановка, використані знаряддя зумовлюють застосування певних способів і відповідну слідову картину таких убивств.

Проаналізовано наукові підходи щодо визначення понять і внутрішнього змісту обстановки та знарядь злочинів як складових частин криміналістичної характеристики. На підставі аналізу слідчої та судової практики одержано типові відомості щодо цих елементів. Зокрема, встановлено, що умисні вбивства способом, небезпечним для життя багатьох осіб, вчиняються: на відкритій місцевості, в житлових приміщеннях, транспорті з використанням вибухових речовин та пристроїв (переважно гранат Ф-1, РДГ-5, РГН), а також автоматичної зброї та рушниць, споряджених дробовим зарядом; у житлових та інших приміщеннях з використанням побутового природного газу для отруєння присутніх або вибуху, а також легкозаймистих речовин для підпалу; з використанням отрути, що додається до страв і напоїв; у житлових та інших приміщеннях і транспортних засобах з використанням радіаційних або сильнодіючих речовин; на вулицях з використанням транспортних засобів для організації ДТП; з використанням хімічної, біологічної або бактеріологічної зброї, що представляє загальну небезпеку зараження населення (в Україні таких випадків не зафіксовано, проте вони відомі світовій практиці).

У підрозділі 1.3 «*Типові способи та сліди злочину*» проаналізовано наукові підходи щодо розуміння способу злочину та слідів кримінального правопорушення як елементів криміналістичної характеристики. Виокремлено найбільш поширені способи підготовки, безпосереднього вчинення та приховування умисних вбивств, відповідальність за вчинення яких передбачена п. 5 ч. 2 ст. 115 КК України.

До способів підготовки даних злочинів віднесено: завчасний вибір жертви та/або отримання інформації про її характер, життєдіяльність, розклад дня, оточення тощо; обрання способу безпосереднього вчинення злочину; підшукування співучасників злочину; обрання знарядь вчинення злочину, їх попереднє придбання та доставляння на місце злочину; пристосування знарядь до умов та обстановки, в якій буде вчинятися злочин;

у випадку виготовлення саморобних знарядь додаються також дії щодо отримання знань про технологію виготовлення, придбання засобів, які будуть використовуватися; створення або очікування умов, необхідних для вчинення злочину; обрання місця та часу вчинення злочину; вирішення питання про необхідність маскувannya злочинної діяльності та злочинців; створення алібі тощо.

Способи безпосереднього вчинення досліджуваної групи вбивств класифіковано: 1) залежно від знаряддя злочину: з використанням вибухових речовин або вибухових пристроїв; із застосуванням вогнепальної зброї; підпали за допомогою різних джерел вогню; з використанням паливно-мастильних матеріалів та легкозаймистих речовин для підпалу; з використанням гранатометів; із використанням газової суміші з наступним її запаленням; із використанням пневматичної зброї та пристроїв, призначених для стрільби гумовими кулями; з використанням холодної зброї або побутових ножів; 2) за характером травматичної дії на організм людини: нанесення вогнепальних ушкоджень; нанесення вибухових травм; спричинення опікових травм; відокремлення частин тіла; нанесення колото-різаних тілесних ушкоджень; нанесення забитих тілесних ушкоджень; отруєння.

Виокремлено типові способи приховування вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб, зокрема: обрання зручного місця та часу вчинення злочину; знищення знаряддя і слідів злочину; усунення очевидців; інсценування.

Запропоновано типовий перелік слідів умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя кількох осіб, з огляду на результати емпіричного дослідження. Наведено узагальнені відомості статистичного характеру щодо типових матеріальних слідів даної групи вбивств, серед яких переважають знаряддя злочину, їх частини, боєприпаси, особисті речі потерпілих, трупи, сліди крові та інші сліди біологічного походження, трасологічні сліди, відеозаписи тощо, та місць їх знаходження. Вказано найбільш поширені ідеальні сліди даного різновиду кримінальних правопорушень.

У *підрозділі 1.4 «Особа злочинця та потерпілого»* розглянуто основні соціально-демографічні та морально-психологічні риси особи злочинця та потерпілого від убивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб. Встановлено, що більшість таких убивств вчиняється одноособово (84 %), чоловіками (97 %) із середньою або середньою спеціальною освітою (80 %), які не мають постійної роботи (62 %), неодружені (65 %). Серед них особи, які мають досвід військової служби або служби в органах правопорядку, в тому числі досвід бойових дій (22 %), і використовують під час вчинення вбивств спеціальні навички використання вогнепальної зброї та вибухових пристроїв. У зв'язку з цим проаналізовано морально-психологічні особливості осіб, які страждають на

посттравматичний стресовий розлад (посттравматичний синдром, «в'єтнамський синдром», «афганський синдром», «східний синдром»).

Досліджено типові ознаки особи потерпілих від умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб. Встановлено, що 65 % потерпілих становлять чоловіки. Більшість потерпілих є повнолітніми, працевлаштованими, не відрізняються віктимною поведінкою. Частина жертв (особливо жінки і діти) є випадковими, тобто не є безпосередньою ціллю зловмисника. Нерідко вони залишаються живими, одержавши тілесні ушкодження через те, що знаходяться неподалік від основної жертви злочину.

Розділ 2 «Початковий і наступний етапи розслідування умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Початок кримінального провадження та обставини, що підлягають з'ясуванню»* наведено методичні рекомендації щодо дій слідчого на початку кримінального провадження про умисне вбивство, вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб.

Наголошено, що відповідно до кримінального процесуального законодавства слідчий повинен негайно вносити інформацію про злочин до ЄРДР. До цього у невідкладних випадках може бути проведено огляд місця події. З урахуванням результатів аналізу слідчої практики щодо досліджуваної категорії злочинів визначено типові джерела інформації про кримінальне правопорушення та надано рекомендації щодо внесення відомостей до ЄРДР і забезпечення правильної попередньої кваліфікації діяння як умисного вбивства, вчиненого способом, небезпечним для життя багатьох осіб.

Розглянуто співвідношення понять «обставини, що підлягають встановленню» та «обставини, що підлягають з'ясуванню» і підкреслено, що в криміналістичній методиці розслідування має застосовуватись останнє поняття, що є більш широким. Визначено перелік обставин, що підлягають з'ясуванню у кримінальному провадженні про умисні вбивства, вчинені способом, небезпечним для життя багатьох осіб.

У підрозділі 2.2 *«Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування та відповідні комплекси слідчих і негласних слідчих (розшукових) дій»* підтримано наукові позиції щодо необхідності використання в окремій криміналістичній методиці розслідування вбивств поділу процесу розслідування на початковий і наступний етапи і на цій підставі сформульовано пропозиції щодо здійснення досудового розслідування умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб.

Проаналізовано тактичні завдання початкового етапу розслідування зазначеної категорії вбивств. Здійснено типізацію слідчих ситуацій цього етапу на підставі обсягу і характеру інформації про обставини кримінального правопорушення. Запропоновано алгоритми дій слідчого в кожній ситуації.

Типові слідчі ситуації наступного етапу розслідування досліджуваної групи умисних вбивств виділено залежно від позиції підозрюваного щодо визнання винуватості та обраної ним моделі поведінки під час кримінального провадження.

У підрозділі 2.3 «*Тактичні операції*» здійснено критичний аналіз напрацювань науковців щодо сутності тактичних операцій, їх класифікації, змісту та значення в методиці розслідування окремих видів убивств. На підставі узагальнення слідчої практики виділено типові тактичні операції при розслідуванні вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб. Визначено, що тактичні операції «Ідеальні сліди вбивства» та «Матеріальні сліди вбивства» спрямовані на забезпечення виявлення і фіксації як показань очевидців, інших свідків, потерпілих, які вижили, так і матеріальних джерел доказової інформації. Тактична операція «Розшук» сприятиме встановленню особи, причетної до вбивства, її затриманню та встановленню інших елементів механізму вчинення злочину і окремих предметів, а також з'ясуванню їхнього місцезнаходження. Тактична операція «Кваліфікуючі ознаки вбивства» спрямована на виконання тактичного завдання, пов'язаного з необхідністю доказування способу вбивства, а саме його небезпечності для життя багатьох осіб. Тактичне завдання, яке виконуватиме тактична операція «Супутні злочини», полягає у з'ясуванні всіх інших злочинів, вчинених вбивцею, виявленні злочинної діяльності, до якої він причетний. Тактичне завдання нейтралізації протидії розслідуванню виконується при здійсненні одноименної тактичної операції.

Розділ 3 «Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій і використання спеціальних знань» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «*Тактичні особливості огляду місця події*» розкрито специфіку проведення даної слідчої (розшукової) дії у кримінальному провадженні про умисні вбивства, вчинені способом, небезпечним для життя багатьох осіб. Розглянуто проблеми процесуальної регламентації огляду та запропоновано внести зміни до ч. 1 ст. 237 КПК України, виключивши з неї перелік різновидів огляду, з метою усунення непорозумінь з приводу неврегульованості окремих видів цієї слідчої (розшукової) дії, в тому числі огляду місця події.

Визначено тактичні особливості огляду місця події під час розслідування умисних вбивств досліджуваного різновиду. Зокрема, сформульовано пропозиції з організації роботи слідчо-оперативної групи на місці події, надано рекомендації щодо підготовчого, робочого та заключного етапів даної слідчої (розшукової) дії. Основну увагу приділено специфіці огляду місць убивств, що пов'язані з використанням вибухових пристроїв (гранат, мін), гранатометів, автоматичної зброї, а також з підпалами. Також наведено особливості огляду трупа за даною категорією кримінальних проваджень.

У підрозділі 3.2 «*Особливості тактики допиту та слідчого експерименту*» розглянуто загальні положення щодо сутності допиту та його

криміналістичної природи. Наголошено, що предмет допиту при розслідуванні вбивства, вчиненого способом, небезпечним для життя багатьох осіб, визначається, по-перше, залежно від статусу допитуваної особи (потерпілий, свідок, підозрюваний), по-друге, залежно від ситуації, що складається під час його проведення (безконфліктна або конфліктна). На цій підставі визначено предмет допиту вказаних суб'єктів, типові тактичні ситуації, що складаються під час даної слідчої (розшукової) дії, та розроблено рекомендації для слідчих з проведення допиту в кожній ситуації. Проаналізовано особливості допиту потерпілого, який залишився живим при замаху на вбивство. Виділено категорії осіб, що підлягають допиту як свідки у кримінальному провадженні про умисне вбивство, вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб. Визначено особливості допиту очевидців убивства, медичних працівників, співробітників рятувальних служб, патрульної поліції, родичів і близьких потерпілих і підозрюваних. Суттєву увагу приділено тактиці допиту підозрюваних у вчиненні досліджуваної групи вбивств. Зокрема, розроблено рекомендації щодо проведення допиту підозрюваного в безконфліктній ситуації та в конфліктних ситуаціях, коли допитуваний:

- а) не визнав своєї вини, заперечуючи причетність до вчинення вбивства;
- б) визнав певні дії, але заперечував, що вчинив умисне вбивство;
- в) визнав свою участь у події, але не визнав своєї вини у вбивстві, перекладаючи її на інших осіб.

Додатково розглянуто специфіку допиту підозрюваних, які застосовували вогнепальну зброю та вибухові пристрої.

Розроблено рекомендації щодо підготовки та проведення слідчого експерименту під час розслідування умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб. Підкреслено, що особливості слідчого експерименту в цій категорії кримінальних проваджень, у першу чергу, визначаються специфікою способу вчинення злочину. Тому під час цієї слідчої (розшукової) дії слід приділяти особливу увагу встановленню обставин щодо можливості підозрюваного бачити або знати про присутність інших осіб на місці злочину. Сформульовано конкретні пропозиції щодо підготовки слідчого експерименту для відтворення обставин події вбивства, вчиненого з використанням вогнепальної зброї, вибухових пристроїв, хімічних речовин, підпалу. Підкреслено доцільність проведення слідчого експерименту спочатку зі свідком, котрий пам'ятає обставини події, і після цього з підозрюваним, який повністю або частково визнає свою вину.

У *підрозділі 3.3 «Особливості використання спеціальних знань»* визначено форми використання спеціальних знань під час розслідування умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб, та їх специфіку.

До процесуальних форм використання спеціальних знань віднесено залучення судово-медичного експерта або лікаря до огляду трупа на місці події та у зв'язку з його ексгумацією, допит експерта, допит обізнаних свідків, участь спеціалістів у слідчих (розшукових) діях, залучення експертів.

У свою чергу, непроцесуальними формами є довідково-консультативна допомога обізнаних осіб та дослідження, що проводяться при перевірці за обліками кримінальної реєстрації.

Наголошено, що під час розслідування умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб, виникає необхідність у призначенні значної кількості судових експертиз. З урахуванням цього систематизовано відповідні експертизи, визначено їх завдання, надано рекомендації з підготовки об'єктів дослідження та оцінювання результатів. Зокрема, розглянуто судово-медичну експертизу трупів і живих осіб, імунологічні та цитологічні дослідження, молекулярно-генетичну експертизу, судово-медичну експертизу за результатами слідчого експерименту, судово-психіатричну, вибухотехнічну експертизу, експертизу зброї та слідів і обставин її використання, дактилоскопічну, трасологічну за слідами взуття, транспортних засобів, портретну експертизу.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено нове вирішення наукового завдання, що виявляється в розробленні окремої криміналістичної методики розслідування умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб. Найбільш вагомими результатами дослідження є наведені нижче.

1. Встановлено, що умисні вбивства, вчинені способом, небезпечним для життя багатьох осіб, виділяються в теорії та на практиці в окрему групу у зв'язку зі специфічним механізмом їх вчинення та особливою системою обставин, що підлягають доказуванню під час досудового розслідування і судового розгляду. Криміналістична характеристика вбивств даної категорії повинна розглядатися як групова. Її визначено як систему відомостей про елементи механізму вчинення таких вбивств, яка слугує інформаційною основою побудови і перевірки версій, постановки основних тактичних завдань початкового етапу розслідування цих злочинів, а також визначення засобів їх виконання у рамках кримінального провадження в кожному конкретному випадку. Структуру криміналістичної характеристики даної групи вбивств запропоновано в такому вигляді: 1) обстановка і знаряддя вчинення злочину; 2) типові способи і сліди злочину; 3) особа злочинця і потерпілого.

2. Обґрунтовано, що одним із найбільш вагомих елементів механізму умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб, є особлива обстановка і знаряддя вчинення злочину. В ході досудового розслідування вбивств даної категорії під час проведення цілого комплексу слідчих (розшукових) дій, а також судових експертиз слідчий повинен встановити особливості обстановки і знарядь, які мають бути оцінені як такі, що створили небезпеку для життя багатьох осіб. Ураховуючи це, на підставі аналізу слідчої та судової практики виокремлено наступні види знарядь і відповідної до них обстановки вчинення вбивств досліджуваної категорії: а) використання вибухівки, вибухових речовин, боєприпасів; б) використання

автоматичної зброї та рушниць, споряджених дробовим зарядом; в) використання для вбивства особи (осіб), що знаходиться (знаходяться) в житлі чи іншому приміщенні, побутового газу; г) використання легкозаймистих матеріалів для підпалу квартири, будинку чи іншого приміщення, де знаходиться жертва разом з іншими особами; д) використання отрути, яка додається до страв чи напоїв, які вживаються родиною або іншим колективом; е) використання радіаційних або сильнодіючих речовин шляхом їх розміщення у приміщеннях, де знаходиться жертва, або транспорту, яким вона користується; є) використання транспортних засобів для організації вбивства; ж) використання для спричинення смерті біологічної або бактеріологічної зброї, що представляє загальну небезпеку зараження оточуючих.

3. За результатами узагальнень матеріалів кримінальних проваджень про умисні вбивства, відповідальність за вчинення яких передбачена п. 5 ч. 2 ст. 115 КК України, встановлено структурну побудову способів таких злочинів (30 % – повноструктурні, 38 % – усічені; 42 % – прості), виокремлено найбільш поширені способи їх підготовки, безпосереднього вчинення та приховування. Способи безпосереднього вчинення досліджуваної групи вбивств доцільно класифікувати залежно від знаряддя злочину та за характером травматичної дії на організм людини, що дозволяє визначити типові прийоми та операції, що застосовують злочинці для вчинення вбивств досліджуваної групи. Встановлено, що найбільша кількість слідів досліджуваного виду вбивств залишається на місці вчинення злочину. Це сліди органічного і неорганічного походження.

4. *Визначено, що злочини даного виду здебільшого вчиняють повнолітні чоловіки, які мають повну середню або середню-спеціальну освіту, працездатного віку, безробітні, неодружені. Якщо зловмисники знаходяться у стані алкогольного сп'яніння, у третині випадків вони вживають алкоголь разом із майбутніми жертвами. Частина правопорушників має досвід військової служби або служби в органах правопорядку, в тому числі досвід участі у бойових діях. Це впливає на обрання ними певного способу злочину, а також на особливості морально-психологічної характеристики злочинців. У свою чергу, потерпілими від даного злочину переважно стають чоловіки, повнолітні, працездатного віку. Неповнолітніх потерпілих є незначна кількість і вони, зазвичай, не є безпосередньою ціллю вбивць, а отримують тілесні ушкодження випадково, знаходячись неподалік від основної жертви злочину.*

5. Доведено доцільність проведення огляду місця події у разі вчинення умисного вбивства способом, небезпечним для життя багатьох осіб, до внесення відомостей до ЄРДР з метою своєчасного і більш повного встановлення фактичних обставин події та забезпечення правильної кваліфікації діяння, а також необхідність на початку кримінального провадження керуватися вимогами нормативно-правових актів, зокрема, п. 4 розділу IX Інструкції з організації взаємодії органів досудового

розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженою наказом МВС України від 07.07.2017 р. № 575, відповідно до якої керівник органу досудового розслідування у разі вбивства особи або виявлення трупа людини, причини смерті якої на момент огляду місця події не встановлено, а також не здобуто достатніх даних, що свідчать про ненасильницький характер смерті, одразу забезпечує внесення до ЄРДР відомостей про вказане кримінальне правопорушення і його попередню кваліфікацію як умисного вбивства та вживає всіх передбачених [КПК України](#) заходів для всебічного, повного і неупередженого дослідження обставин кримінального провадження.

6. Запропоновано типовий перелік обставин, що підлягають з'ясуванню під час розслідування умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб: 1) подія вбивства (час, місце, інші обставини, в тому числі факт смерті, факт заподіяння смерті іншою людиною); 2) безпосередня причина і час смерті; 3) спосіб, небезпечний для життя багатьох осіб, і засоби вчинення вбивства; 4) причинний зв'язок між діями винного і смертю потерпілого; 5) особа потерпілого (анкетні дані, фізіологічний / психологічний стан та ін.); 6) особа підозрюваного / обвинуваченого (анкетні дані, стан здоров'я, фізіологічний і психологічний стан, осудність та ін.); 7) винуватість особи, форма вини, зміст і спрямованість умислу, мотив, мета вбивства; 8) співучасники вбивства, роль кожного з них у вчиненні злочину; 9) стосунки між підозрюваним / обвинуваченим та потерпілим; 10) вид і розмір шкоди, завданої злочинцем, а також розмір процесуальних витрат; 11) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого злочину, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження, а також обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання.

7. Обґрунтовано, що на початковому етапі розслідування умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб, виникають наступні типові слідчі ситуації: 1) відомі основні обставини вбивства, підозрюваний був затриманий на місці події; 2) відомі основні обставини вбивства, проте підозрюваний втік і переховується; 3) відомі особа жертви, місце, час і спосіб злочину, проте не відома особа вбивці; 4) відомі місце, час і спосіб злочину, а також особа вбивці, який помер у результаті злочину; 5) відомі місце, час і спосіб злочину, проте не відома особа вбивці та не встановлена особа жертви. У свою чергу, для наступного етапу розслідування характерні такі типові слідчі ситуації: 1) підозрюваний повністю визнав свою вину в умисному вбивстві і співпрацював зі слідством; 2) підозрюваний не визнав своєї вини, заперечуючи причетність до злочину взагалі, заявляв про відсутність на місці події під час злочину; 3) підозрюваний визнав певні дії, але заперечував, що вчинив умисне вбивство, пояснюючи тим, що смерть потерпілого наступила

випадково; 4) підозрюваний визнав свою участь у події, але не визнав своєї вини у вбивстві, перекладаючи її на інших осіб; 5) підозрюваний не визнав своєї вини, посиляючись на прогалини в пам'яті.

8. Доведено, що тактичні операції є важливим елементом методики розслідування умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб. На початковому та наступному етапі розслідування умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб, можуть організовуватись і проводитись тактичні операції «Ідеальні сліди вбивства», «Матеріальні сліди вбивства», «Розшук», «Кваліфікуючі ознаки вбивства», «Супутні злочини», «Нейтралізація протидії розслідуванню». Кожна з них є комплексним засобом, що об'єднує слідчі (розшукові) дії, у тому числі негласні, а також організаційні та інші заходи з метою виконання комплексних завдань розслідування, що виникають у певній ситуації на певному етапі розслідування. Організація і проведення даних тактичних операцій при розслідуванні вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб, сприятиме більш якісному проведенню окремих слідчих (розшукових) дій та підвищенню ефективності розслідування в цілому.

9. Наголошено, що у разі вчинення умисного вбивства способом, небезпечним для життя багатьох осіб, значення огляду місця події полягає в наступному: 1) він є невідкладною та невід'ємною слідчою (розшуковою) дією, зволікання з якою може призвести до втрати слідів протиправної діяльності, зміни обстановки, речових доказів та інших необхідних для процесу доказування відомостей; 2) на місці події слідчий, прокурор особисто сприймає результати вчиненого злочину та обстановку події, що дасть можливість визначитися зі способом учинення вбивства, а отже, й внести до ЄРДР попередню кваліфікацію, передбачену п. 5 ч. 2 ст. 115 КК України; 3) огляд має специфічну мету – встановити й зафіксувати, що спосіб вчинення вбивства дійсно був небезпечним для життя багатьох осіб, а не суспільно небезпечні наслідки спричинено у результаті злочинної недбалості. Тобто слідчий, прокурор, дослідивши матеріальну обстановку місця події та оцінивши її, повинні дійти висновку, що було вчинено саме вбивство і в спосіб, небезпечний для життя багатьох осіб.

10. Класифіковано свідків, які підлягають допиту за цією категорією вбивств: 1) очевидці вбивства; 2) медичні працівники, які надавали потерпілому медичну допомогу після вчинення злочину; 3) працівники рятувальних служб (ДСНС), 4) працівники патрульної поліції, які прибули за викликом на місце злочину, затримували підозрюваного; 5) свідки з числа близьких родичів чи знайомих потерпілого; 6) свідки з числа родичів чи знайомих підозрюваного; 7) інші особи, яким відомі відомості, що мають значення для кримінального провадження. Визначено специфіку предмета допиту свідків, потерпілих і підозрюваних. Відзначено, що під час допиту підозрюваного необхідно встановити, чи усвідомлював він, що застосований ним спосіб вбивства є небезпечним для життя не тільки конкретної людини, яку він хоче вбити, а й може спричинити загибель інших осіб. Для з'ясування

таких обставин слід використовувати тактичні прийоми, пов'язані з постановкою деталізуючих, додаткових і уточнюючих запитань. Зміст деталізуючих питань залежить від знаряддя вбивства, з урахуванням чого надано рекомендації практичним працівникам відносно постановки питань підозрюваному про використання ним знаряддя під час вбивства (шляхом застосування вогнепальної зброї, вибухових пристроїв або шляхом підпалу) з тим, щоб доказати чи спростувати умисел підозрюваного на вчинення вбивства саме способом, небезпечним для життя багатьох осіб.

11. Відзначено, що проведення слідчого експерименту в ході розслідування умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб, має певні особливості, обумовлені, перш за все, специфічним способом злочину. У зв'язку з тим підготовка до даної слідчої (розшукової) дії та безпосереднє її проведення мають певні особливості залежно від того, як вчинено вбивство: із застосуванням вогнепальної зброї або вибухових пристроїв, хімічних речовин чи шляхом підпалу. Результати слідчого експерименту ілюструють показання свідка, підозрюваного, підтверджують або спростовують їх об'єктивність, допомагають у встановленні механізму та способу вчинення вбивства. Тактичною особливістю слідчого експерименту за цією категорією кримінальних проваджень є його проведення спочатку зі свідком, який пам'ятає обставини події, а потім з підозрюваним, що дозволить з'ясувати конкретні деталі події та встановити обставини злочину.

12. На основі аналізу слідчої та судової практики систематизовано судові експертизи при розслідуванні умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб, а саме: 1) судово-медичні експертизи (судово-медична експертиза трупа, судово-медична експертиза живої особи, судово-медична експертиза за результатами слідчого експерименту, судово-медичні експертизи речових доказів (за слідами біологічного походження), судово-іммунологічна, судово-цитологічна); 2) судово-психіатрична (судово-психолого-психіатрична) експертиза; 3) судово-наркологічна експертиза; 4) криміналістичні експертизи (вибухотехнічна, експертиза зброї та слідів і обставин її використання, дактилоскопічна, трасологічна (слідів ніг, слідів транспортних засобів, цілого за частинами), судово-портретна експертизи). В новому аспекті з урахуванням досягнень науки розкрито сутність молекулярно-генетичної експертизи, в основі якої лежить здійснення ДНК-аналізу біологічних слідів людини, що є одним із найефективніших і найбільш надійних з усіх відомих сьогодні методів ідентифікації особи.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Невгад В. В. Структура криміналістичної характеристики умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Вип. 6-2. Т. 2. С. 212–217.

2. Невгад В. В. Тактика допиту свідка під час розслідування вбивства, вчиненого способом небезпечним для життя багатьох осіб. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 6. Т. 4. С. 89–95.
3. Невгад В. В. Характеристика типових способів вчинення вбивств, передбачених п. 5 ч. 2 ст. 115 КК України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 6. Т. 4. С. 178–182.
4. Невгад В. В. Особливості огляду місця події під час розслідування умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб. *Верховенство права*. 2018. № 4. Т. 1. С. 103–110.
5. Невгад В. В. Особа злочинця і потерпілого у криміналістичній характеристиці умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. Вип. 4. С. 190–194.
6. Невгад В. В. Основные виды тактических операций при расследовании умышленных убийств, совершенных способом, опасным для жизни многих лиц. *Право и закон*. 2018. № 2. С. 36–40.
7. Невгад В. В. Використання спеціальних знань під час розслідування умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб. *Актуальні питання правової теорії та юридичної практики* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, Україна, 12–13 серп. 2016 р.). Одеса : ГО «Причорноморська фундація права», 2016. С. 110–113.
8. Невгад В. В. Обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб. *Державне регулювання суспільних відносин: розвиток законодавства та проблеми правозастосування* : міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 14–15 лип. 2017 р.). К. : Центр прав. наук. дослідж., 2017. С. 103–106.
9. Невгад В. В. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб. *Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 26–27 жовт. 2018 р.). Запоріжжя : Запорізь. міська громад. орг. «Істина», 2018. С. 114–116.
10. Невгад В. В. Щодо методико-криміналістичного забезпечення розслідування умисних вбивств, учинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб. *Актуальні питання досудового розслідування та тенденції розвитку криміналістичної методики* : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 21 листоп. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. С. 234–237.

АНОТАЦІЯ

Невгад В. В. Методика розслідування умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за

спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Харківський національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2019.

У дисертації розроблено окрему криміналістичну методику розслідування умисних вбивств, вчинених способом, небезпечним для життя багатьох осіб. Визначено поняття криміналістичної характеристики даної групи вбивств. Встановлено та класифіковано їх типові способи, сліди, обстановку та знаряддя. Наведено рекомендації щодо особливостей початку кримінального провадження за фактом умисного вбивства, вчиненого способом, небезпечним для життя багатьох осіб, а також перелік обставин, що підлягають з'ясуванню. Удосконалено положення щодо організації та проведення типових тактичних операцій під час досудового розслідування зазначеної категорії злочинів. Розроблено науково-практичні рекомендації щодо організації та проведення огляду місця події. Сформульовано теоретичні та практичні рекомендації з організації та проведення слідчого експерименту. Дістали подальшого розвитку наукові положення щодо предмета і тактики допиту потерпілого, підозрюваного і свідків під час розслідування вбивств, учинених способом, небезпечним для багатьох осіб. Здійснена систематизація судових експертиз, що призначаються під час розслідування зазначеної категорії злочинів, перелік їх завдань, рекомендації щодо підготовки об'єктів і оцінювання результатів.

Ключові слова: криміналістична методика; кримінальне провадження; досудове розслідування; розслідування вбивств; криміналістична характеристика вбивств; умисне вбивство; спосіб убивства, небезпечний для життя багатьох осіб.

АННОТАЦИЯ

Невгад В. В. Методика расследования умышленных убийств, совершенных способом, опасным для жизни многих лиц. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Харьковский национальный университет внутренних дел. – Харьков, 2019.

В диссертации разработана частная криминалистическая методика расследования умышленных убийств, совершенных способом, опасным для жизни многих лиц. Определено понятие криминалистической характеристики данной группы убийств. Классифицированы типичные способы их подготовки, совершения и сокрытия, следы, обстановка и орудия. Приведены рекомендации для следователей относительно начала уголовного производства, а также перечень обстоятельств, подлежащих выяснению. Усовершенствованы положения по организации и проведению тактических операций при расследовании указанных преступлений. Разработаны научно-практические рекомендации относительно организационных и тактических

особенностей проведения осмотра места происшествия. Сформулированы теоретические и практические рекомендации по организации и проведению следственного эксперимента. Получили дальнейшее развитие научные положения о предмете и тактике допроса потерпевшего, подозреваемого и свидетелей при расследовании убийств, совершенных способом, опасным для жизни многих лиц. Систематизированы судебные экспертизы, назначаемые при расследовании данной категории преступлений. Уточнены их задачи, рекомендации по подготовке объектов и оценке результатов.

Ключевые слова: криминалистическая методика; уголовное производство; досудебное расследование; расследование убийств; криминалистическая характеристика убийств; умышленное убийство; способ убийства, опасный для жизни многих лиц.

SUMMARY

Nevhad V. V. Methodology of Investigating Intentional Homicides Committed in a Manner Dangerous to the Lives of Many Individuals. – *Qualifying scientific work as the manuscript.*

The thesis for a candidate's degree by the specialty 12.00.09 – Criminal Procedure and Criminalistics; Forensic Expertise; Operative and Search Activity (081 – Jurisprudence). – Kharkiv National University of Internal Affairs. – Kharkiv, 2019.

The author of the dissertation has accomplished theoretical generalization and has provided a new solution of the scientific problem, which is revealed in the development of a separate forensic methodology for investigating intentional homicides committed in a manner dangerous to the lives of many individuals.

The forensic characteristic of this group of murders has been developed. On the basis of generalization of investigative and judicial practice the author has obtained typical information about the situation and the means for their commission. The structural construction of the manners of such murders has been established; the most common methods for their preparation, direct commission and concealment have been singled out. The generalized statistical data on typical material traces of these crimes has been provided. The main socio-demographic, moral and psychological features of an offender's personality and the victim have been studied. Particular attention has been paid to individuals with experience of military service or service in law enforcement agencies, including combat experience, and to those who use special skills in handling with firearms and explosive devices while committing murders.

The author has provided recommendations on the peculiarities of the commencement of criminal proceedings on the fact of intentional homicide committed in a manner dangerous to the lives of many individuals. The author has determined the list of circumstances to be clarified; the tactical tasks of the initial stage of the investigation have been analyzed. Type-design practice of investigative situations of the initial and subsequent stages of the investigation has been carried out; algorithms of investigator's actions in each situation have been

offered. The author has improved the provisions regarding the organization and conduction of typical tactical operations during the pre-trial investigation of this crime category. The author has developed scientific and practical recommendations on the organization and tactics of conducting an overview of the crime scene, the inspection of a corpse, interrogation of victims, witnesses and suspects, and the investigative experiment.

The author has determined and analyzed the forms of using special knowledge while investigating intentional homicides committed in a manner dangerous to the lives of many individuals. The author has accomplished the systematization of forensic examinations appointed for this category of criminal proceedings, the list of their tasks, recommendations for the preparation of objects and evaluation of the results. In particular, the author has studied forensic examination of corpses and vivid personalities, immunological and cytological researches, molecular and genetic examination, forensic and medical examination according to the results of the investigative experiment, forensic and psychiatric examination, explosive examination, examination of weapons and traces and circumstances of their usage, fingerprinting, trace behind tracks of shoes, vehicles and portrait examinations.

Key words: forensic methodology; criminal proceedings; pre-trial investigation; investigation of murders; forensic characteristics of murders; intentional homicide; manner of killing dangerous for the lives of many individuals.

Підписано до друку 18.01.2019. Папір офсетний. Друк офсетний.

Формат 60×90/16. Умов. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.

Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач –

Харківський національний університет внутрішніх справ,

просп. Л. Ландау, 27, м. Харків, 61080.

Свідectво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.